

» amplius cum eo non ambulaverunt<sup>1</sup>. » Durum illis visum est quod ait : « Nisi quis manducaverit carnem meam, » non habebit vitam æternam : » acceperunt illud stulte, carnaliter illud cogitaverunt, et putaverunt quod præcisurus esset Dominus particulas quasdam de corpore suo, et daturus illis, et dixerunt : « Durus est hic sermo. » Ipsi erant duri, non sermo. Etenim si duri non essent, sed mites essent, dicerent sibi : Non sine causa dicit hoc, nisi quia est ibi aliquod sacramentum latens. Manerent cum illo lenes, non duri; et discerent ab illo, quod illis discedentibus qui remanserunt, didicerunt. Nam cum remansissent cum illo Discipuli duodecim, illis recedentibus, suggererunt illi, tanquam dolentes illorum mortem, quod scandalizati sunt in verbo ejus, et recesserunt. Ille autem instruxit eos, et ait illis : « Spiritus est qui vivificat, caro » autem nihil prodest : verba quæ locutus sum vobis, » spiritus est et vita. » Spiritualiter intelligite quod locutus sum : non hoc corpus quod videtis, manducaturi estis, et bibituri illum sanguinem, quem fusuri sunt qui me crucifigent. Sacramentum aliquod vobis commendavi, spiritualiter intellectum vivificabit vos. Etsi necesse est illud visibiliter celebrari, oportet tamen invisibiliter intelligi. « Exaltate Dominum Deum nostrum, et adorete scabellum » pedum ejus, quoniam sanctus est. »

« X. Moyses et Aaron in sacerdotibus ejus, et Samuël, » in his qui invocant nomen ejus. Invocabant Dominum, » et ipse exaudiebat eos; in columna nubis loquebatur » ad eos<sup>2</sup>. » Isti antiqui Moyses et Aaron et Samuël, servi Dei, magni apud antiquos. Nostis quia Moyses eduxit in virtute Dei populum Israël ex Ægypto per Rubrum mare<sup>3</sup>, et duxit in eremo; et quanta mirabilia fecerit illo tempore Deus per manum Moysi, noverunt omnes qui istas

<sup>1</sup> Joan vi, 61-67. — <sup>2</sup> Psal. xcvi, 6, 7. — <sup>3</sup> Exod. xiv, 21.

Scripturas libenter audiunt in Ecclesia, vel apud se legunt, vel quoquo modo didicerunt. Aaron frater ipsius fuit, quem ordinavit etiam sacerdotem. Et ibi quidem non videtur sacerdos esse, nisi Aaron. Aperte enim in illis Litteris Aaron nominatur sacerdos Dei<sup>1</sup>: de Moyse non ibi dicitur quod sacerdos erat. Sed si hoc non erat, quid erat? numquid major sacerdote esse poterat? Exprimit Psalmus iste, quia et ipse sacerdos erat : « Moyses et » Aaron in sacerdotibus ejus. » Ergo erant illi Domini sacerdotes, Samuël postea jam in libro Regnorum legitur : iste est Samuël temporibus David : nam ipse unxit sanctum David<sup>2</sup>. Samuël ab initio ætatis suæ in templo crevit. Mater ejus sterilis fuit : volens habere filium, oravit ad Dominum cum gemitu magno, et petens ut daret ei Deus filium, ostendit quia non carnaliter habere voluit, quem natum illi dedit, qui eum esse voluit. Vovit enim eum Domino Deo, et ait : « Si mihi masculus natus fuerit, » templo tuo serviet : » et ita fecit. Natus sanctus Samuël fuit apud matrem tempore lactis : mox ut eum ablactavit, dedit in templum, ut ibi cresceret, ibi roboraretur in spiritu, ibi Deo serviret : factus est sacerdos magnus, sacerdos sanctus illo tempore<sup>3</sup>. Commemorat istos, et per istos omnes sanctos nos vult intelligere. Quare autem hic illos nominavit? Quoniam diximus Christum hic nos debere intelligere. Advertat Sanctitas Vestra. Dixit superius, « Exaltate Dominum Deum nostrum, et adorete scabellum » pedum ejus, quoniam sanctus est<sup>4</sup> : » commendans quemdam, id est, Dominum nostrum Jesum Christum, cujus scabellum pedum adorandum est; quia carnem assumpsit, in qua appareret generi humano : et volens nobis ostendere et antiquos patres ipsum prædicasse, quia ipse est verus sacerdos Dominus noster Jesus Christus, com-

<sup>1</sup> Exod. xxviii, 1. — <sup>2</sup> i Reg. xvi, 13. — <sup>3</sup> Id. i, 11. — <sup>4</sup> Psal. xcvi, 5.

memoravit istos, quia in columna nubis ad illos loquebatur Deus. Quid est, « In columna nubis? » Loquebatur per figuras. Si enim in quadam nubecula loquebatur, obscura illa dicta nescio quem manifestum præsignabant. Ille autem nescio quis, jam non est nescio quis; quia scitur a nobis, Dominus noster Jesus Christus. « Moyses et » Aaron in sacerdotibus ejus, et Samuël in his qui invocant nomen ejus. Invocabant Dominum, et ipse exaudiebat eos; in columna nubis loquebatur ad eos. » Qui primo loquebatur in columna nubis, ipse nobis locutus est in scabello pedum suorum, id est, in terra assumpta carne, unde adoramus scabellum pedum ejus, quoniam sanctus est. Ipse de nube loquebatur, quod tunc non intelligebatur: locutus est in scabello pedum suorum, et intellecta sunt verba nubis ejus. « In columna nubis loquebatur ad eos. »

XI. Attendamus ergo, fratres: videte quos et quales sanctos nominaverit. « Custodiebant testimonia ejus, et præcepta ejus quæ dedit eis. » Custodiebant certe, intendite. « Custodiebant testimonia ejus, et præcepta ejus quæ dedit eis. » Hoc dicit, et negari non potest. Nihil-ne habebant peccati? Quomodo? Quando custodiebant præcepta ejus, custodiebant testimonia ejus. Videte quales nos velit formari, ne quasi de perfecta justitia præsumamus. Ecce Moyses et Aaron in sacerdotibus ejus, et Samuël in his qui invocant nomen ejus, ad quos de columna nubis loquebatur, aperte illos exaudiebat, qui custodiebant testimonia et præcepta ejus quæ dedit eis. « Domine, inquit, Deus noster, tu exaudisti eos, Deus tu propitius fuisti illis. » Propitius non dicitur Deus, nisi peccatis: quando dat veniam, tunc dicitur propitius. Et quid habebat in istis quod vindicaret, ut esset propitius ignoscendo? Propitius erat donando peccata, propitius erat et vindicando. Quid enim

sequitur? « Tu propitius fuisti illis, et vindicans in omnes affectiones eorum. » Etiam vindicans propitius fuisti; non solum donans peccata, sed etiam vindicans propitius fuisti. Videte, fratres mei, quid hic commendavit; advertite. Illi Deus irascitur, quem peccantem non flagellat. Nam cui vere propitius est, non solum donat peccata, ne noceant ad futurum sæculum: sed etiam castigat, ne semper peccare delectet.

XII. Agite, fratres, quomodo in illis vindicatum est, si quæramus, aderit Dominus ut dicam. Quæramus enim tres istas personas, Moysen, et Aaron, et Samuëlem, et quomodo in eis vindicatum sit, quia dixit: « Vindicans in omnes affectiones eorum. » Utique eas affectiones dicens eorum, quas Dominus noverat in cordibus illorum, quas homines non noverant. Etenim sine querela hominum versabantur in medio plebis Dei. Sed quid dicimus? quia Moyses habuit primam vitam fortasse peccatricem? Nam et percusso homine, fugit de Ægypto<sup>1</sup>. Habuit et Aaron primam vitam quæ displiceret Deo. Nam ipse insanienti populo et furenti idolum permisit ut fieret, et factum est populo Dei idolum quod adoraret<sup>2</sup>. Samuël quid fecit, infans ad templum datus? Omnes ætates suas inter sancta sacramenta Dei peregit, ab ineunte ætate famulus Dei<sup>3</sup>. Nihil unquam dictum est de Samuële, nihil ab hominibus. Noverat ibi forte Deus aliquid quod purgaret: quia et quod perfectum jam videtur hominibus, illi perfectioni adhuc imperfectum est. Pleraque faciunt artifices, et ostendunt imperitis; et cum jam judicaverint imperiti esse perfecta, expoliunt illa artifices, qui noverunt adhuc quid illis desit, ut mirentur homines tantam expolitionem rebus accidisse, quas jam perfectas pronuntiaverant. Fit hoc et in ædificiis, et in picturis, et in vestibus, et prope

<sup>1</sup> Exod. 11, 12 et 15. — <sup>2</sup> Id. xxxii, 1-4. — <sup>3</sup> 1 Reg. 1, 24, et iii, 1.

in omni genere artium. Primo iudicant illud jam quasi perfectum esse, ut oculi eorum amplius nihil desiderent : sed aliud iudicat oculus imperitus, aliud iudicat artis regula. Sic et illi sancti versabantur ante oculos Dei, tanquam sine culpa, tanquam perfecti, tanquam Angeli : noverat autem quid illis deesset, qui vindicabat in omnes affectiones eorum. Vindicabat autem non irascens, sed propitius : ad hoc vindicabat ut perficeret coeptum, non ut damnaret ejectum. Vindicans ergo in omnes affectiones eorum erat Deus. Quomodo vindicavit in Samuëlem? ubi est vindicta ipsa? Hoc dico, ut noverint Christiani, qui jam hic cognoverunt Christum, ad quos venit in scabello pedum suorum, quos ita dilexit, pro quibus sanguinem fudit; noverint quomodo vapulent, cum multum profecerint. Quærimus vindictam in Moyse, prope nullam habet, nisi quod ad extremum ait illi Deus, « Ascende » in montem, et morere<sup>1</sup>. » Ait seni, « Morere : » jam peregerat ætates suas, numquid nunquam erat moriturus? Qualis illa vindicta? Ostendit ibi vindictam suam, ut diceret, « Non intrabis in terram promissionis<sup>2</sup>, » quo intraturus erat populus? Quamdã figuram quorundã gerabat Moyses. Nam qui in regnum cœlorum intravit, magna illi pœna erat ad terram illam non venire, quæ ad tempus erat promissa, ut umbram ostenderet et transiret? Nonne multi perfidi intrarunt in illam terram? nonne in illa terra viventes multa mala fecerunt, et Deum offenderunt? nonne et idololatriam secuti sunt in ipsa terra? Magnum erat non dedisse terram istam Moysi? Sed Moysen voluit gestare figuram eorum qui sub Lege erant, quia per Moysen data est Lex<sup>3</sup> : et ostendit eos qui sub Lege esse vellent, et sub gratia esse nollent, non intraturos in terram promissionis. Ergo illud quod dictum est

<sup>1</sup> Deut. xxxii, 49. — <sup>2</sup> Ibid. 52, et xxxiv, 4. — <sup>3</sup> Joan. i, 17.

Moysi, figura erat, non pœna. Seni mors quæ pœna? Non intrare in illam terram quæ pœna, quo intraverunt indigni? De Aaron autem quid dictum est? Mortuus est et ipse senex, filii sui successerunt ei in sacerdotio; filius ejus postea sacerdotium administravit<sup>1</sup> : quomodo et in istum vindicavit? Samuël et ipse sanctus senex mortuus est, relictis filiis successoribus suis<sup>2</sup>. Quid est quod in illos vindicatum est quæro, et secundum homines non invenio : secundum autem quod scio pati servos Dei, quotidie in illos vindicabatur. Legite, et videte vindictas, et qui proficitis ferte vindictas. Quotidie patiebantur populos contradicentes, quotidie patiebantur inique viventes; et inter illos vivere cogebantur, quorum vitam quotidie reprehendebant. Hæc erat vindicta. Nondum proficit, cui parva est. Tantum te enim torquet injustitia aliena, quantum recesseris a tua. Cum enim fueris frumentum, id est, herba bona de semine bono, filius regni, cum cœperis fructum dare, tunc tibi apparebunt zizania : « Cum » enim crevisset herba, et fructum fecisset, tunc apparuerunt zizania<sup>3</sup>. » Cum cœperint apparere zizania, videbis te inter malos. Velle habes quasi separare a te malos, et separare ab Ecclesia omnes malos : respondebit tibi Domini sententia : « Sinite utraque crescere usque ad » messem, ne forte cum vultis eradicare zizania, eradicetis » simul et triticum<sup>4</sup>. » Ex sententia Domini necesse erit parcere zizaniis, ex conditione servi necesse erit vivere inter zizania : separare ea non potes, tolerare tibi necesse est. Vide quantas plagas in corde patiaris, qui corpore integro inter malos versaris. Probabitur quicumque profeceritis, probatis qui jam profecistis. Toleranda sunt ergo ista ; et forte hoc pertinet ad illud : « Servus qui novit

<sup>1</sup> Num. xx, 24-28. — <sup>2</sup> 1 Reg. viii, 1, et xxv, 1. — <sup>3</sup> Matth. xiii, 26. — <sup>4</sup> Ibid. 30.

» voluntatem domini sui, et non facit digna, plagis vapu-  
 » labit multis<sup>1</sup>. » In multis enim quantum nobis innotes-  
 cit voluntas Dei, etiam reatus noster innotescit nobis : et  
 quanto ille nobis innotescit, tanto plus imus in fletus et  
 lacrymas. Videmus enim quam sit justum quod de nobis  
 exigat Deus, in quanta adhuc imperfectione jaceamus ; et  
 fit in nobis quod dictum est : « Qui apponit scientiam,  
 » apponit dolorem<sup>2</sup>. » Ecce abundet in te charitas, plus  
 dolebis peccantem. Quanto in te major charitas est ; tanto  
 amplius te torquebit, quem toleras : non torquebit tan-  
 quam irascentem illi, sed tanquam dolentem pro illo.

XIII. Vide Paulum apostolum, quid patiebatur, vide  
 quis quid patiebatur : « Præter illa, inquit, quæ extrinse-  
 » cus sunt : ( dixit enim multa quæ patiebatur, et cœpit  
 » dicere interiora, præter illa quæ extrinsecus erant, quæ  
 » patiebatur a malis persecutoribus Christi : ) incursum  
 » in me quotidianus, sollicitudo omnium Ecclesiarum<sup>3</sup>. »  
 Et vide qualis sollicitudo, quam paterna, quam materna :  
 videte quomodo cædebatur, ut vindicaretur in omnes affec-  
 tiones ejus : dicemus et affectiones ejus, in quas vindi-  
 cabat Deus. « Quis infirmatur, inquit, et non ego infir-  
 » mor ? quis scandalizatur, et non ego uror<sup>4</sup> ? » Quanto  
 major charitas, tanto majores plagæ de peccatis alienis.  
 Acceperat quidem ille et stimulum carnis, angelum Satanæ,  
 a quo colaphizaretur. Ecce quomodo propitius erat Deus,  
 vindicans in omnes affectiones ejus. Quæ sunt affectiones,  
 in quas sic vindicabat ? Ipse exposuit, ipse dixit : « In mag-  
 » nitudine, inquit, revelationum ne extollar, datus est  
 » mihi stimulus carnis meæ, angelus Satanæ, qui me co-  
 » laphizet<sup>5</sup>. » Tam perfectus erat, ut tamen timendum  
 esset ne extolleretur : nam non poneret Deus medicamen-

<sup>1</sup> Luc. xii, 47. — <sup>2</sup> Eccli. i, 18. — <sup>3</sup> 2 Cor. xi, 28. — <sup>4</sup> Ibid. 29. —  
<sup>5</sup> 2 Cor. xi, 7.

tum ; ubi vulnus non esset. Et rogavit ut tolleretur, æger  
 ille rogavit ut auferretur medicamentum : « Propter quod  
 » ter Dominum rogavi, inquit, ut auferret eum a me, » id  
 est, stimulum carnis a quo colaphizabatur, aliquem forte  
 dolorem corporis : « Rogavi, inquit, auferret eum a me ;  
 » et dixit mihi : Sufficit tibi gratia mea ; nam virtus in in-  
 » firmitate perficitur<sup>1</sup>. » Ego novi quem curo, non mihi  
 det qui ægrotat consilium. Tanquam emplastrum mor-  
 dax urit te, sed sanat te. Rogat medicum ut tollat em-  
 plastrum ; et non tollit, nisi cum fuerit sanatum quo po-  
 suerat. « Virtus in infirmitate perficitur. » Ergo, fratres,  
 quicumque in Christo proficimus, non nos putemus sine  
 flagello futuros : quia quantumlibet proficiamus, novit  
 ipse peccata nostra ; aliquando et nobis ostendit illa, et  
 videmus et nos peccata nostra. Et cum inter tales homi-  
 nes versari cœperimus, ut jam homines quid in nobis re-  
 prehendant non inveniant : reprehendit ille adhuc qui  
 omnia novit, et vindicat in omnes affectiones, quia propi-  
 tius est nobis. Nam si non vindicet et deserat, perimus.  
 « Deus, tu propitius fuisti illis, et vindicans in omnes affec-  
 » tiones eorum. »

XIV. « Exaltate Dominum Deum nostrum. » Iterum  
 exaltamus illum : qui bonus est et cum ferit, quomodo  
 laudandus est, quomodo exaltandus est ? Tu potes hoc  
 exhibere filio tuo, et Deus non potest ? Non enim bonus  
 es quando blandiris filio tuo, et malus cum cædis filium  
 tuum. Et cum blandiris, pater es ; et cum cædis, pater es :  
 ideo blandiris, ne deficiat ; ideo cædis, ne pereat. « Exal-  
 » tate Dominum Deum nostrum, et adorate in montes sancto  
 » ejus : quoniam sanctus Dominus Deus noster<sup>2</sup>. » Quo-  
 modo superius dixit : « Exaltate Dominum Deum nostrum,  
 » et adorate scabellum pedum ejus ; » intelleximus autem

<sup>1</sup> 2 Cor. xii, 8, 9. — <sup>2</sup> Psal. xcviij, 9.

quid sit adorare scabellum pedum ejus : sic et modo post exaltationem Domini Dei nostri, ne quis illum præter montem ejus exaltet, commendavit et montem ipsius. Mons ipsius quis est? Legimus alibi de hoc monte, quia lapis fuit præcisus de monte sine manibus, et confregit omnia regna terræ, et crevit lapis ipse. Danielis visio est ista, quam narro. « Crevit lapis iste, qui præcisus est de monte » sine manibus : et factus est, inquit, mons magnus, ita » ut impleret universam faciem terræ<sup>1</sup>. » In ipso monte magno adoremus, si exaudiri volumus. Hæretici<sup>2</sup> non adorant in isto monte ; quia mons iste implevit universam faciem terræ : hæserunt in parte, et totum amiserunt. Si agnoscant Ecclesiam catholicam, adorabunt in isto monte nobiscum. Etenim lapis ille qui præcisus est de monte sine manibus, jam videmus quantum creverit, et quantas terræ regiones occupaverit, et usque ad quas gentes pervenerit. Quid est mons unde præcisus est lapis sine manibus? Regnum Judæorum : primo quod colebant unum Deum. Inde præcisus est lapis Dominus noster Jesus Christus. Ipse dictus est, « Lapis, quem reproba- » verunt ædificantes, hic factus est in caput anguli<sup>3</sup>. » Lapis iste præcisus de monte sine manibus, confregit omnia regna terrarum : videmus confracta ab illo lapide omnia regna terræ. Quæ erant regna terræ? Regna idolorum, regna dæmoniorum fracta sunt. Regnabat Saturnus in multis hominibus : ubi est regnum ejus? Regnabat Mercurius in multis hominibus : ubi est regnum ejus? Fractum est, redacti sunt illi in regnum Christi, in quibus ille regnabat. Regnum Cœlestis quale erat Carthagini? ubi nunc est regnum Cœlestis? Lapis ille fregit omnia regna terrarum, lapis præcisus de monte sine manibus. Quid est, præcisus de monte sine manibus? Natus de

<sup>1</sup> Dan. II, 34, 35. — <sup>2</sup> Donatistæ. — <sup>3</sup> Psal. cxvii, 22, et Act. iv, 11.

gente Judæorum sine opere hominum. Omnes enim qui nascuntur, de opere maritali nascuntur : ille de Virgine natus, sine manibus natus est ; per manus enim, opus humanum significatur : quo manus humanæ non accesserunt ; ubi maritalis amplexus non fuit ; foetus tamen fuit. Natus est ergo de monte sine manibus lapis ille : crevit, et crescendo fregit omnia regna terrarum. Factus est autem mons magnus, et implevit universam faciem terræ. Hæc est Ecclesia catholica, cui vos communicare gaudete. Illi autem qui non ei communicant, quia præter ipsum montem adorant et laudant Deum, non exaudiuntur ad vitam æternam ; etsi ad quædam temporalia exaudiantur. Non sibi ergo blandiantur, quia eos in quibusdam exaudit Deus : nam et Paganos exaudit in quibusdam. Nonne clamant Pagani ad Deum, et pluit? Quare? « Quia » facit solem suum oriri super bonos et malos, et pluit » super justos et injustos<sup>1</sup>. » Noli ergo gloriari, pagane, quia te clamante ad Deum, pluit Deus, qui super justos et injustos pluit. Audivit te ad temporalia : non te audit ad æterna, nisi in monte sancto ejus adoraveris. « Adorate » Dominum in monte sancto ejus, quoniam sanctus Dominus Deus noster. »

XV. Hæc de Psalmo sufficiant Charitati Vestræ : quantum Dominus donavit, locuti sumus. Et quidquid loquimur in nomine Dei, quoniam Dei est loquentis per nos, imber Dei est : videte vos qualis terra sitis. Nam quando pluvia venit super terram, si bona terra est, fructus bonos parit ; si mala terra est, spinas parit : pluvia tamen dulcis est et super fructus et super spinas. Qui istis verbis auditis pejor factus fuerit, et spinas de pluvia generaverit, ignem speret, pluviam non accuset : qui autem melior factus fuerit, et fruges de bona terra genuerit, horreum

<sup>1</sup> Matth. v, 45.

speret, pluviam laudet. Aut quid sunt nubes, aut quid est pluvia, nisi Dei misericordia, omnia facientis circa eos quos diligit, et quibus donavit ut ab eis diligatur?

ENARRATIO

IN PSALMUM XCIX.

Sermo ad plebem<sup>1</sup>.

I. PSALMUM, fratres, cum cantaretur, audistis; brevis est, nec obscurus: quasi securitatem dederim, ne laborem timeatis. Videamus tamen attentius, et quanto liberius, tanto diligentius, quid sibi velint ea ipsa quæ aperte sonant: ut quantum Dominus donare dignatur, spiritualiter intelligantur. Vox Dei quolibet organo sonans, tamen vox Dei: neque enim delectat aures ejus, nisi vox ejus. Nam et nos cum loquimur, tunc eum delectamus, cum ipse de nobis loquitur.

II. « Psalmus in confessione: » sic inscribitur, hic est titulus ejus, « Psalmus in confessione<sup>2</sup>. » Pauci versus sunt, magnarum rerum gravi: pariant semina in cordibus vestris, ut paretur horreum messi dominicæ. Psalmus iste in confessione hoc nobis jubet, ad hoc nos hortatur, ut jubilemus Deo. Nec hortatur velut aliquem unum angulum terræ, aut unam aliquam habitationem congregationemve hominum: sed quia ubique novit se seminasse benedictionem, undique exigit jubilationem.

III. « Jubilate ergo Domino, universa terra<sup>3</sup>. » Num-

<sup>1</sup> In Sermone isto ad plebem agit Augustinus egregie de ferendis hominibus in Ecclesia vel in monasterio male agentibus. — <sup>2</sup> Psal. xcix, 1. — <sup>3</sup> Ibid. 2.

quid modo vocem meam audit universa terra? Et tamen hanc vocem audivit universa terra. Jam jubilat Domino universa terra; et quæ adhuc non jubilat, jubilabit. Per-tendens enim benedictio, incipiente Ecclesia ab Jerusalem per omnes gentes<sup>1</sup>, impietatem ubique prosternit, pietatem ubique construit: et mixti sunt boni malis, et mali per omnem terram, et boni per omnem terram. In malis murmurat omnis terra, in bonis jubilat omnis terra. Quid est ergo jubulare? Multum enim nos attentos facit ad hoc verbum et præsentis Psalmi titulus, quia inscribitur, « In » confessione. » Quid est, in confessione jubulare? Est alterius cujusdam Psalmi sententia dicentis: « Beatus po- » pulus qui intelligit jubilationem<sup>2</sup>. » Profecto magnum ali- quid est, quod intellectum beatos facit. Dominus ergo Deus noster beatificator hominum, det mihi intelligere quod dicam, det vobis intelligere quod auditis: « Beatus » populus qui intelligit jubilationem. » Curramus ergo ad hanc beatitudinem, intelligamus jubilationem, non eam sine intellectu fundamus. Quid opus est jubulare et obtemperare huic Psalmo dicenti: « Jubilate Deo, omnis » terra, » et non intelligere jubilationem, ut vox nostra sola jubilet, et cor non jubilet? Sonus enim cordis, intel- lectus est.

IV. Quod nostis dicturus sum. Qui jubilat, non verba dicit, sed sonus quidam est lætitiæ sine verbis: vox est enim animi diffusi lætitiæ, quantum potest, exprimentis affectum, non sensum comprehendentis. Gaudens homo in exultatione sua, ex verbis quibusdam quæ non pos- sunt dici et intelligi, erumpit in vocem quamdam exulta- tionis sine verbis: ita ut appareat eum ipsa voce gaudere quidem, sed quasi repletum nimio gaudio, non posse ver- bis explicare quod gaudet. Animadvertite hoc in eis qui

<sup>1</sup> Luc. xxiv, 47. — <sup>2</sup> Psal. lxxviii, 16.